

A'LÂMÜ'n-NÜBÜVVE

(أعلام النبوة)

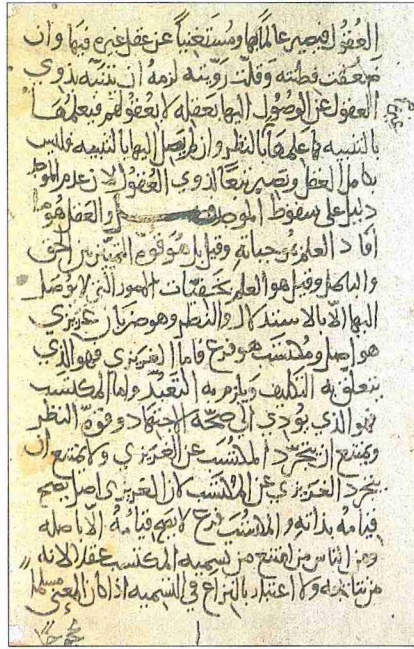
Şâfiî âlimlerinden Mâverdi'nin

(ö. 450/1058)

peygamberliğin ispatı

(delâilü'n-nübüvve) konusundaki eseri.

Müellifin "gerçeğe ışık tutmak, izaha muhtaç bazı noktaları açıklığa kavuşturmak, nübüvvetin doğruluğunu ispatlamak, bu hususta öne sürülen şüphe ve itirazları ortadan kaldırmak" düşüncesiyle yazdığını belirttiği eser *Delâ'ilü'n-nübüvve* adıyla da tanınır (bk. Sübkî, V, 276; Taşkoprizâde, II, 331). Yirmi bir babdan oluşan ve her babı da kendi arasında çeşitli fasıllara ayrılan *A'lâmü'n-nübüvve*'nin muhtevasını bir giriş ve iki bölüm şeklinde gruplandırmak mümkündür. Giriş mahiyetindeki ilk kısımda delillerin ve bilginin çeşitleri, akıl yürütme, istidlâl ve aklın tarifleri hakkında kısa bilgiler verildikten sonra âlemin yaratılmışlığı, Allah'ın varlığı ve birliği üzerinde durulur, kulların yaratıcı karşısındaki mükellefiyetleri anlatılır ve böylece nübüvvet müessesesinin varlığı Allah'ın varlığına dayandırılır. Eserin birinci bölümünde genel anlamda peygamberliğin aklen mümkün olduğu ve bunun ispatı, insanların peygambere olan ihtiyacı, mucize ve çeşitleri, nübüvvet yapıları itirazlar ve bunların reddi, resul ile nebî arasındaki farklar, kâinatın ömrü ve Hz. Âdem'le başlayan peygamberlerin sayısı gibi hususlar yer alır. Bu bölümde Tevrat'tan da bazı nakillerin yapılması dikkati çekmektedir. Hz. Muhammed'in nübüvvetine ayrılan ve kitabın büyük bir kısmını teşkil eden on altı bablık ikinci bölümde onun peygamberliğine yapılan

A'lâmü'n-nübüvve'den bir sayfa
(Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1570, vr. 3^b)

itirazlar ve bunların reddi, nübüvvetini ispatlayan Kur'an'ın i'câzı, Hz. Muhammed'in fiilî, kavî ve haberî mucizeleri, hayvan ve bitkilerle ilgili mucizeleri, mucize ile diğer hârika*lar arasındaki farklar, Hz. Peygamber'in nübüvvetini geçmiş peygamberlerin müjdelemesi, peygamberliğinden cinlerin haberdar olması, doğumundan önce bir peygamberin beklenmesi, doğumundan sonra da peygamber olacağına sezilmesi, doğumu esnasındaki hârikalar, güzel ahlak ve faziletleri gibi konulara yer verilir.

A'lâmü'n-nübüvve'nin birinci bölümünde İsrâiliyat nevinden bazı nakiller

varsa da aklî izahlar daha fazladır. İkinci bölümde zaman zaman aklî deliller zikredilmekle beraber nakiller daha çok yer tutar. Hz. Âdem'in yaratılışı, dünyanın yaşı ve kıyametin kopma zamanı gibi konulardaki nakiller Tevrat'a dayanır.

A'lâmü'n-nübüvve, peygamberliğin delilleri konusunda yazılan eserlerin tertip güzelliği, delillerinin kuvvetli oluşu ve ifadesinin kolaylığı bakımlarından en değerlisi kabul edilmiş ve sonraki devirlerde aynı sahada kaleme alınan kitaplara kaynak teşkil etmiştir (bk. Nebhânî, s. 67, 100, 270, 288). İstanbul (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1570) ve Mısır kütüphanelerinde (bk. Brockelmann, *GAL*, I, 483; *Suppl.*, I, 668) yazma nüshaları bulunan eser, küçük boy 165 sayfa olarak yayımlanmıştır (Kahire 1319).

BİBLİYOGRAFYA :

Mâverdi, *A'lâmü'n-nübüvve*, Kahire 1319; Sübkî, *Tabakât*, V, 276; Taşkoprizâde, *Miftâhu's-sa'âde*, I, 321-322, 364; II, 331, 595; Keşfü'z-zunûn, I, 126; Serkis, *Mu'cem*, II, 1612; Yûsuf en-Nebhânî, *Hüccetullâh 'ale'l-âlemîn fi mu'cizâti seyyidi'l-mürselîn*, Diyarbakır, ts. (el-Mektebetü'l-İslâmiyye), s. 67, 100, 115, 270, 288; Brockelmann, *GAL*, I, 483; *Suppl.*, I, 668; a.mlf., "Mâverdi", *IA*, VII, 409; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 135; Hidir Muhammed Hidir, *el-İknâc*, Küveyt 1982, Giriş, s. 15.

AHMET SAİM KILAVUZ

A'LÂMÜ'ş-ŞİA

(أعلام الشيعة)

Âgâ Büzürg-i Tahrânî'nin, başlangıcından

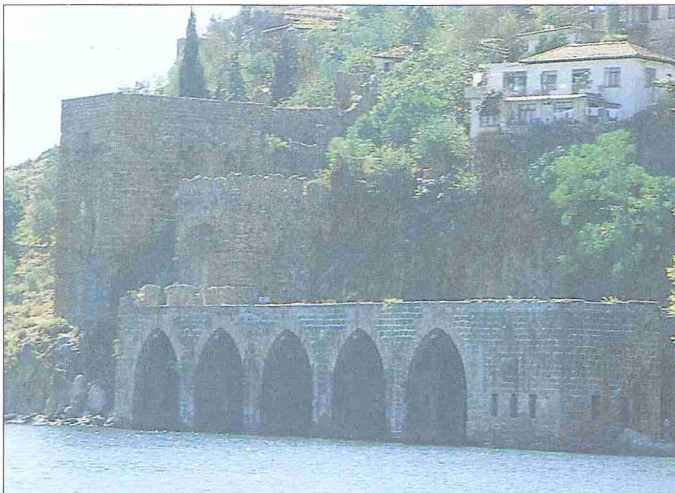
XX. yüzyıla kadar yetişen Şîî âlimlerinden bahseden eseri (bk. ÂGÂ BÜZÜRG-İ TAHRÂNÎ).

ALANCİK

(bk. ALINCAK).

ALANYA

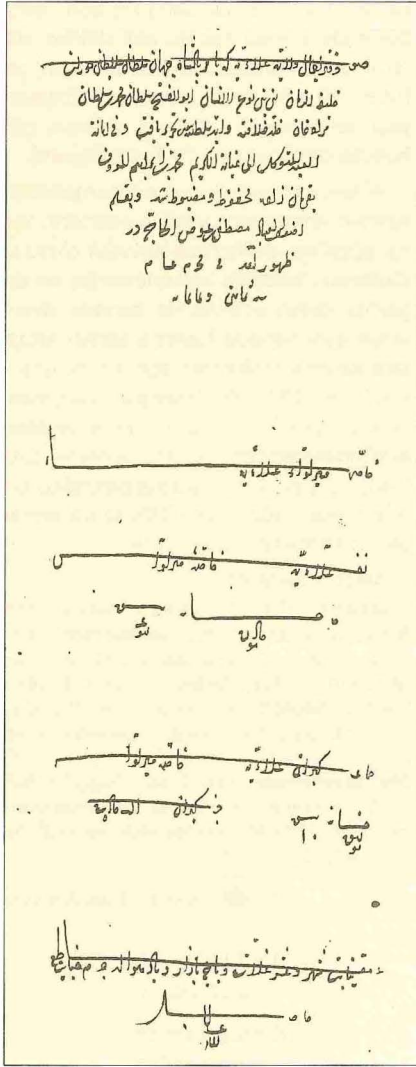
Akdeniz bölgesinde Antalya iline bağlı ilçe merkezi.

Alanya Tersanesi

Tarihî ve turistik bir merkez olan Alanya, Antalya körfezinin doğu kıyısında denizden 250 m. yükseklikteki küçük bir dağın eteğinde kurulmuştur. İlkçağ'da Korakesion adıyla anılan ve Roma devrinde önemini muhafaza eden şehir, uzun süre deniz korsanlarının sığınak yeri olmuştur. Kıbrıs Krallığı'na bağlı iken 1221 yılında I. Alâeddin Keykubad tarafından fethedilmiş ve Bizans devrinde Kalonoros şeklinde değiştirilen adı yeni fâtihi-

Alâiye sancağının Osmanlılar döneminde yapılan ilk tahririnden bir sayfa (BA, MAD, nr. 16029, s. 1)

nin ismine nisbetle Alâiye'ye çevrilmiştir. Bundan sonra yeniden imar edilen şehir, o dönemde bölgenin en işlek iskelesi haline gelmiş ve Selçuklu sultanları kış mevsimlerini burada geçirmeye başlamışlardır.

1293'te Karamanoğlu Mecdüddin Mahmud Bey Alâiye'yi ele geçirerek Mısır Sultanı Melik Eşref Selâhaddin Halil adına hutbe okutmuştur. Ebü'l-Fidâ'nın Rum şehirleri arasında saydığı ve Ömerî'nin Ermenek'e bağlı olduğunu bildirdiği Alâiye'yi 1333'te gezen İbn Battûta, burasının Türkmenler'le meskûn olduğunu ve idarenin Karamanoğlu Yûsuf Bey'de bulunduğunu kaydeder. Anadolu'nun beylikler halinde yönetildiği dönemde şehre hâkim olan Alâiye beyleri ile Kıbrıs

Krallığı arasında zaman zaman çatışmalar çıkmışsa da şehir iyi bir şekilde savunulmuştur. Hatta 1366'da Kıbrıs Kralı Pierre yirmi iki gemilik bir donanma ile şehre saldırmış, ancak Alâiyeli'lerin direnmesi ve Karamanoğlu'nun yardımı gelmesiyle kral yenilmiş ve donanması tahrir edilmiştir.

Osmanlı fütuhatının Anadolu'da yayıldığı sırada Alâiye 1471'de Gedik Ahmed Paşa tarafından, Selçuklu kânedanının son bakiyelerinden olan Kılıçarslan'dan barış yolu ile alınarak Osmanlı idaresine dahil edilmiştir. 1481'de tahrir* emini Karamanoğlu Mehmed b. İbrâhim Bey tarafından yapılan tahrirde (BA, MAD, nr. 16029) Alâiye, sancak statüsünde mirli-vâ hassı (bk. HAS) olarak kaydedilmiştir. Bilhassa tîmar* sahiplerinin yer aldığı bu sayıma göre, askerî bakımdan önemli bir mevkiî olan Alâiye Kalesi'nde, dizdar hariç yetmiş altı görevli bulunmaktaydı. XVII. yüzyılda, Alâiye sancak beyi kara seferine katıldığında 800 asker bulundurmak, deniz seferine iştirak ettiğinde iki kadırğa donatıp hazırlamak mecburiyetinde idi.

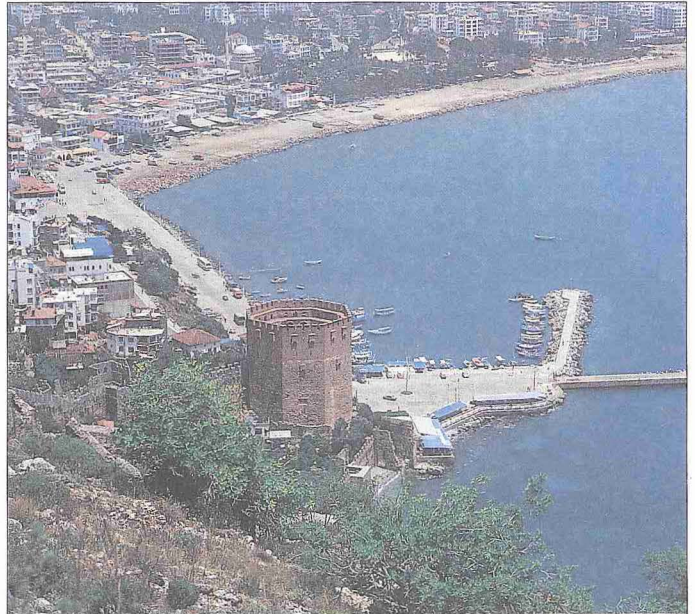
XVI. yüzyılın başlarında padişah hassı olan Alâiye'nin 937 (1530-31) tahririne (BA, TD, nr. 166, s. 613-628) göre nüfusu kaza merkezinde 1750, köyleriyle birlikte 35.000 ve sancak olarak 55-60.000 civarında idi. Aynı tahrirde kazada yirmi cami, on mescid, iki kale, iki hamam, 109 köy, yirmi dört konar göçer aşiret, iki mezraa, on mukâtaa*, iki değirmen ve elli altı vakıf kaydedilmekte, vakıf eserler arasında da cami, mescid, medrese, zâviye ve hamam yer almaktadır.

Evliya Çelebi'ye göre 250.000 akçelik has gelirine sahip olan Alâiye sancak beyi kara ve deniz seferlerine iştirak ederdi. Serbest zeâmeti ve 760 timarı olup cebelüleriyle birlikte 3000 askeri bulunurdu. Alâiye Limanı 2000 gemi alacak büyüklükte idi.

Alâiye idarî teşkilât bakımından önceleri Anadolu eyaletinin bir sancağı durumunda iken Kıbrıs'ın fethinden sonra yeni kurulan Kıbrıs beylerbeyliğine bağlanmış (BA, MD, XVI, s. 7, hüküm 13, s. 8, hüküm 14, s. 64, hüküm 133), bir ara Karaman eyaletine dahil edilmişse de Ağustos 1632'den itibaren tekrar Kıbrıs'a bırakılmıştır. XIX. yüzyılın başlarında Adana eyaletine bağlı olan ve 1846'ya kadar bu durumda kalan Alâiye bu tarihten sonra Konya'ya bağlanmış ve 1868'de de Teke sancağına tâbi bir kaza statüsüne indirilmiştir. Alâiye, geniş hinterlandı bulunmaması ve mahfuz bir limana sahip olmaması sebebiyle bir ticaret şehri olarak gelişmemekle beraber XIX. yüzyılın sonlarında dahi ticaret gemilerinin uğradığı bir iskele idi.

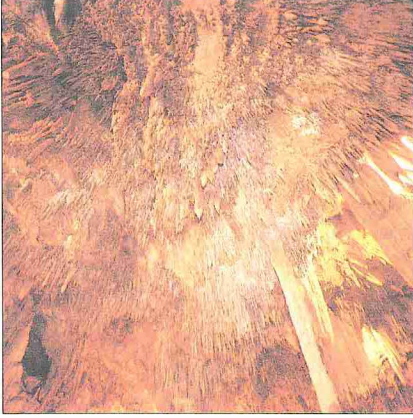
Alanya'nın 1880'de 3000, 1890'da 5000 olan nüfusu İstiklâl Harbi sonrası 1927'de 4727'ye kadar düştü. 1960'ta ise 10.000'i geçerek 1985'te 28.773'e ulaştı. Bugün nüfus sayısı turizm mevsiminde daha da artmaktadır. Alanya'nın turizm bakımından cazibesini sağlayan unsurlar tarihî yapılarıyla beraber tabii güzelliği, sahilleri ve astım hastaları için tavsiye edilen Damlatas mağarasıdır.

Bugün Alanya'nın tarihî eserleri arasında, 1227 yılına ait, devrinde deniz faaliyetleri üssü olan beş gözlü, üstü to-

Alanya Limanı'nın kaleden görünüşü

Alanya'da ünlü Damlatas mağarası

nozlu tersane binası, iç içe üç ayrı bölümden oluşan ve denize beş kapısı bulunan kalesi, önce I. Alâeddin sonra da Kanûnî tarafından yaptırılan Kale Camii, aşağı kaledeki Bedreddin Camii ve Kızılkulesi, Akşebe Sultan Mescidi ve Türbesi, 1720'de Nevşehirli Damad İbrâhim Paşa tarafından yaptırılan Alanya Feneri ve şehri çeviren surlarla bugün Alanya ilçesinin sınırları içinde bulunan ve 629'da (1231-32) I. Alâeddin Keykubad'ın yaptırdığı Alara Hanı sayılabilir.

Alanya ilçesinin merkez bucağından başka Demirtaş adlı bir bucağı daha vardır. 1545 km² genişliğindeki Alanya ilçesi sınırları içinde 1985 sayımının sonuçlarına göre 87.080 nüfus yaşamaktaydı.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MAD, nr. 16029; BA, MD, nr. 16, s. 7/13, 8/14, 64/133; BA, TD, nr. 166, s. 613-628; İbn Bîbî, *el-Evâmîrü'l-'alâ'iyye* (nşr. Adnan S. Erzi), Ankara 1956, s. 235-249; Ebû'l-Ferec, *Târih*, I, 75; II, 516; İbn Battûta, *Seyahatnâme*, I, 311; Pîrî Reis, *Kitâb-ı Bahriye*, İstanbul 1935, s. 762-763; Kâtip Çelebi, *Cihan-nümâ*, İstanbul 1145, s. 611; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 294-299; Reinaud, *Géographie d'Aboulféda*, II/2, s. 135; Cuinet, I, 866-872; İ. Hakkı Konyalı, *Alanya*, İstanbul 1946; S. Lloyd — D. S. Rice, *Alanya ('Alâ'iyye)*, London 1959; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri; Index Géographique du Répertoire Chronologique d'Épigraphe Arabe*, Caire 1975, s. 7; S. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi* (trc. Fikret İşıltan), Ankara 1987, III, 382; Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I: Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Ankara 1988, s. 49, 69-70, 72, 119; a.mlf., "Alaiye'de Bazı Yeni Kitabeler", *TED*, sy. 12 (1982), s. 579-586; Aysıl Tükel, "Alara Han'ın Tanıtılması ve Değerlendirilmesi", *TTK Belleten*, XXXIII/132 (1969), s. 429-491; Besim Dalkot — Mükrimin Halil Yınanc, "Alâiye", *İA*, I, 286-289; Fr. Taeschner, "Alanya", *EI²* (İng.), I, 354-355.

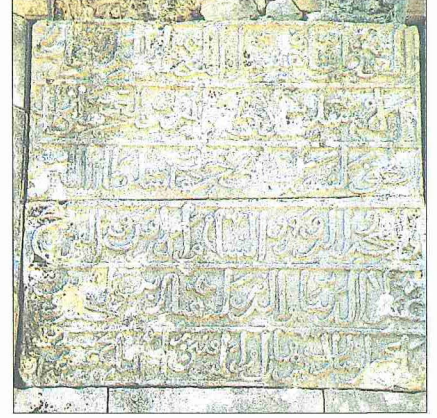
İDRİS BOSTAN

ALARA HANI

Alanya - Antalya arasında bulunan Selçuklu dönemine ait han.

Alanya'nın batısında Antalya-Alanya karayolunun takriben 104. kilometresinden sola ayrılan yolun 8. kilometresinde, Akdeniz'e dökülen Alara çayının kenarında yer alan Alara Hanı, eski Alanya-Konya kervan yolunun başlangıcında ilk konaklama yeri olarak önem taşıyordu. Kitâbesine göre 629 (1231-32) yılında Alâeddin Keykubad tarafından yaptırılmıştır. Bizzat sultan tarafından yaptırıldığı için "sultan hanları"ndan sayılmakla birlikte plan itibariyle onlardan çok farklıdır. Sultan hanlarının plan şemasında daima açık avlu ve kapalı hol bölümleri bulunduğu halde bu hanın mekânları dikdörtgen şeklindeki bir plan içinde, kapalı bölüm ile açık avlu fonksiyonları tek merkez etrafında iç içe olmak üzere tasarlanmıştır. Anadolu kervansarayları arasında Afşin ve Tercan gibi birkaç örnekle beraber ayrı bir grup oluşturan Alara Hanı, bu grubun en önemli örneği olarak günümüze ulaşmış ve son yıllarda restore edilmiştir. Bir görüşe göre Alara Hanı'nın değişik planda yapılmasının sebebi, özellikle Alâeddin Keykubad'ın Alanya yolculukları sırasında maiyetiyle birlikte dinlenmesi için inşa edilmiş olmasıdır.

Han büyük ölçüde kesme taşla yapılmış, yamaca bakan taraflarında ise kısmen moloz taş kullanılmıştır. Merkezî bölümde dar bir koridor etrafında sıra ile bir eyvan, bir oda düzeni görülür ki buranın hanın asıl konaklama bölümünü teşkil ettiği açıkça belli olmaktadır. Koridorun üzeri açık görünmekte ise de bunun aslında boydan boya bir beşik tonoz ve belki ışıklıklarla örtülmüş ol-

Alara Hanı kitâbesi

duğu anlaşılmaktadır. Bu merkezî konaklama bölümünün etrafını her yönden iki sıra halinde tonozlu mekânlar çevirir. Bunlardan dış sıranın ahır, iç sıranın ise yük ve hizmetkârlar için genel bir bölüm olduğu sanılmaktadır. Giriş tarafında hem merkezî konaklama mahalline, hem de çevre koridorlara geçiş sağlayan ara bölümler bulunur. Kapıdan hemen sonra süslü tonozu ile çeşme eyvanı, diğer yanda da mescid yer alır. Pâyelere dayalı aslan başı şeklindeki konsolların ise kandillik oldukları anlaşılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

K. Erdmann, *Das Anatolische Karavansaray des 13. Jahrhunderts*, Berlin 1961, I, 21 vd.; Kemal Özergin, "Anadolu Selçuklu Kervansarayları", *TD*, sy. 20 (1965), s. 149 vd.; Aysıl Tükel, "Alara Han'ın Tanıtılması ve Değerlendirilmesi", *TTK Belleten*, XXXIII/132 (1969), s. 429-491; a.mlf., "Anadolu'da Eşodaklı Selçuklu Hanları", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, II/2, Ankara 1976, s. 187 vd.; Ataman Demir, "Anadolu Selçuklu Hanları: Alara Han", *İlgü*, LI, İstanbul 1987, s. 18-23.

ARA ALTUN

Alara Hanı'nın cepheden görünüşü